

Luotettavan tiedon metsästäjät

Luotettavan tiedon metsästäjät

Mediakasvatusmateriaali tieteestä ja tiedosta

Johdanto

Mistä kaikkialta sinä saat tietoa? Miten arvioit tiedon luotettavuutta? Oletko törmännyt valeuutisiin? Millainen merkitys luotettavalla tiedolla ja tieteellä on yhteiskunnassa ja osana arkeamme? Millä eri tavoin voit kertoa asioista muille ja jakaa tietoa?

Luotettavan tiedon metsästäjät -materiaalin avulla voidaan käsitellä median merkitystä tiedonvälityksessä ja harjoitella tiedon luotettavuuden arviointia. Materiaali koostuu kahdesta toisiinsa limittyvästä mediaa ja tiedettä käsittelevistä osiosta, jotka molemmat jakaantuvat pienempiin toimintaosioihin.

Tieto voidaan perinteisen näkemyksen mukaan ymmärtää hyvin perustelluksi tosi uskemukseksi. Internetin ja medioitumisen myötä meillä on mahdollisuus päästä käsiksi valtavaan määrään informaatiota. Käytettävissä olevan tietomäärän kasvaessa tiedon etsinnän, hallinnan ja luotettavuuden arvioinnin taitojen merkitys korostuvat. Tiedon avulla voidaan ymmärtää itseään, toisia ihmisiä ja ympäröivää maailmaa.

Luotettavan tiedon metsästäjät -materiaalin toimintaideat käsittelevät tiedonlähteiden ja erilaisten mediatekstien luotettavuuden arviointia, harhaanjohtavien mediasisältöjen tunnistamista sekä tiedon välittämistä ja median tuottamista.

Tässä materiaalissa kiinnitetään erityistä huomiota myös tieteeseen ja tutkimukseen. Tiede nähdään oleellisena osana yhteiskuntaa sekä toiminnan tapana ja mahdollisuutena, johon ihmiset yliopistojen ulkopuolellakin voivat osallistua.

Tiede antaa tilaa luovuudelle, itseilmaisulle, toisin tekemiselle ja pyrkimykselle osallistua ja vaikuttaa. Materiaalin toimintaosioissa keskustellaan tieteestä ja tutkimuksen merkityksestä arjessa, tutustutaan tutkijoiden tekemään työhön, pohditaan kansalaisten osallistumismahdollisuuksia tutkimukseen, etsitään ja jaetaan tutkimustietoa sekä harjoitellaan myös tutkimuksen tekemistä.

Tästä pääset alkuun

Luotettavan tiedon metsästäjät sisältää monenlaisia toiminta- ja keskusteluideoita. Tehtävien vaatavuustaso on merkitty tähdillä. Merkinnät ovat suuntaa-antavia, älä turhaan anna niiden rajoittaa itseäsi. Kaikkia tehtäviä saa ja kannattaa soveltaa omaan työhön sopivaksi!

Tehtävät ovat helppoja ja sopivat myös pienten lasten ryhmiin sekä muillekin vasta-alkajille.

Tehtävät vaativat hieman enemmän käsitteellistä ajattelua, aikaa ja mediataitoja.

Tehtävä edellyttää kykyä analysoida mediaa ja omaa toimintaa, ja se on suunniteltu ensisijaisesti nuorten ja aikuisten mediakasvatukseen.

Tehtävä voidaan toteuttaa hyvin eritasoisten ryhmien kanssa kun tavoitteet ja toimintatavat suunnitellaan ryhmälle sopivaksi.

Sisällysluettelo

I Media tiedon välittäjänä	4
1. Mediat tutuksi	6
2. Mediakulttuuri tietoa täynnä	7
3. Mitä media opettaa?	9
4. Pelkkää feikkiä?	10
5. Onko juttu luotettava?	12
6. Otsikot ja kuvat välittävät tietoa	14
7. Tehdään oma juttu!	16
II Tiede tuottaa luotettavaa tietoa	18
8. Tiede näkyväksi	19
9. Kysy tutkijalta!	21
10. Vaikuttamisesta vaikuttamiseen – keskusteluharjoitus tieteestä ja tutkimuksesta	23
11. Kansalaiset tiedettä tekemässä	27
12. Tutkitaan itse!	30
13. Tutkimusperustaisuus työelämässä	32
Luotettavan tiedon metsästäjät	33
ja opetussuunnitelmat – materiaali suhteessa ohjaaviin asiakirjoihin	
Liite 1: tulostettava värityskuva	35
Liite 2: esimerkkikuvia tehtävään 6	36

Materiaalin ovat toteuttaneet yhteistyössä Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus Koordinaatti, Suomen YK-liitto, Suomen valokuvataiteen museo sekä Yle Oppiminen.

Kuvitus: Martta-Kaisa Virta
Taitto: Marjo Pipinen
Tammikuu 2018, Helsinki

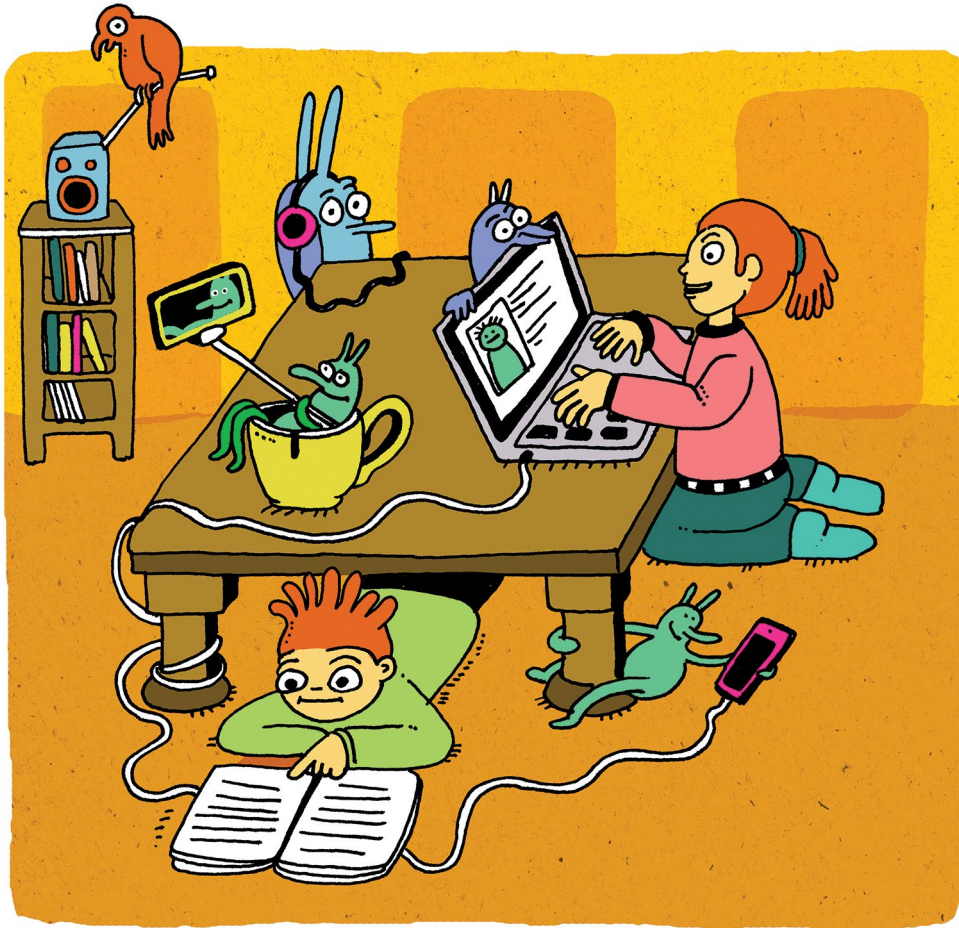

Tästä julkaisusta vastaa yksinomaan sen laatija. Euroopan unioni ei vastaa sen sisältämien tietojen käytöstä.

I Media tiedon välittäjänä

Mediamaisema muuttuu ja monipuolistuu, samalla tiedon arvioinnin taidot nousevat yhä tärkeämmiksi mediataidoiksi.

Mediamaisemaksi kutsutaan erilaisten medioiden muodostamaa kokonaisuutta. Medioiden avulla pystymme seuraamaan tapahtumia jopa reaaliaikaisesti ympäri maailmaa. Perinteisten television uutislähetysten ja sanomalehtien lisäksi voimme seurata tapahtumia esimerkiksi älypuhelimilla, tableteilla ja tietokoneilla. Erilaiset mediatilat julkaisevat netissä ilmestyviä lehtiä ja tietoa välittäviä verkkosivuja. Myös sosiaalisella medialla on iso rooli tiedonvälityksessä.

Tiedon luotettavuuden arviointi on tärkeää, sillä muodostamme käsitystämme maailmasta ja sen tapahtumista monelta osin medioiden välittämän tiedon perusteella. Koska mediat toimivat eri tavoin ja erilaisten sääntöjen puitteissa, tiedon luotettavuuden arviointiin tarvitaan erilaisia taitoja riippuen käytettävissä olevista medioista. Tiedon luotettavuuden arviointi esimerkiksi sanomalehdestä voi olla erilaista kuin sosiaalisessa mediassa. Lisätietoa mediasta voit lukea [Mediataitokoulun tietopankista](#).

Media-osion tavoitteena on:

- edistää ymmärrystä siitä, mikä on median merkitys luotettavalle tiedonvälitykselle.
- edistää ymmärrystä siitä, millä keinoilla media voi edistää luotettavuutta omassa toiminnassaan.
- edistää kriittistä ymmärrystä valeuutisista ja kykyä tunnistaa myös muita harhaanjohtavia mediasisältöjä.
- kehittää vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja.
- edistää mediatuottamiseen liittyvää osaamista.
- edistää tiedon saavutettavuutta.

Media välittää tietoa

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan 10–29-vuotiaiden tiedonsaanti on toiseksi tärkein syy käyttää mediaa (yhteydenpidon jälkeen). Kolmanneksi yleisin syy on puolestaan halu oppia uutta.

Yhä useammalla on mahdollisuus toimia tiedon tuottajana ja välittäjänä. Erilaiset digitaaliset julkaisualustat mahdollistavat esimerkiksi erilaisten päivitysten, blogien ja vlogien julkaisun. Näin ihmiset voivat julkaista omaa sisältöä, kertoa tärkeiksi kokemista asioista ja välittää tietoa eteenpäin. Vlogit ja blogit ovat monille myös ensisijaisia uutislähteitä. Median täyttämässä arjessa ihmisillä itsellään on entistä suurempi vastuu arvioida tiedon luotettavuutta.

Tiedon saavutettavuus

Medialukutaitojen kehittämisen avulla voidaan edistää tiedon saavutettavuutta. Meillä kaikilla on ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistuksen artikla 19. mukaan mielipiteen ja sananvapaus, joka tarkoittaa myös oikeutta hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoja kaikkien tiedotusvälineiden kautta. Tiedon saavutettavuuden edistäminen liittyy suoraan inkluusiiviseen yhteiskuntaan, demokratian toteutumiseen, ihmisoikeuksiin ja kestäväen tulevaisuuden rakentamiseen.

1. Mediat tutuksi

Kun lähdetään tutkimaan mediaa, on hyvä kartoittaa, mitä eri medialaitteita ja -sisältöjä on olemassa. Mediaan tutustuminen voidaan tehdä keskustellen medioista ja mediankäytöstä tai väritystehtävän avulla.

Keskustelu mediasta. Pyydä osallistujia keskustelemaan aluksi pienryhmissä vapaasti siitä, mitä medialla tarkoitetaan ja mitä medioita he tietävät. Pyydä heitä kirjaamaan eri mediat ylös. Käykää lopuksi keskustelujen tulokset yhdessä läpi. Kootkaa eri mediat yhteisesti nähtäville ja keskustelkaa, mitkä mediat ovat ryhmässänne yleisimmin käytettyjä.

Medioiden väritys. Väritystehtävässä nimetään erilaisia mediavälineitä ja tullaan tutuksi media-sanan kanssa sekä pohditaan omien esimerkkien kautta, millaista sisältöä eri mediavälineistä saa. Tulosta valmiiksi media-kuvat osallistujille. Värityksen lomassa voitte keskustella eri medioista ja siitä, mihin kaikkeen niitä voidaan käyttää. Tyhjälle ruudulle voitte piirtää esimerkiksi lasten oman lempimedian. Etsikää lisäksi ympäristöstänne erilaisia medioita. Mitä kaikkia välineitä löydätte?

Värityskuva löytyy materiaalin lopusta liitteenä, ja sen voi myös ladata tästä linkistä:

[Tulostettava kuva](#)

Mitä media tarkoittaa?

Medialla tarkoitetaan tässä materiaalissa sekä erilaisia **mediavälineitä**, kuten televisiota, radiota, kirjoja, lehtiä, tietokoneita ja älypuhelimia sekä erilaisia **mediasisältöjä**, kuten televisio-ohjelmia, elokuvia, valokuvia, lehtiartikkeleita, kirjoja, verkkosivuja, sovelluksia tai pelejä. Laajan tekstikäsityksen mukaan tietoa voidaan esittää ja välittää monin eri tavoin, kuten visuaalisesti, audiovisuaalisesti tai esimerkiksi digitaalisesti. **Mediatekstiksi** kutsutaan yksittäistä mediasisältöä, esimerkiksi kuvaa, ääntä tai videota. Mediavälineitä ja -sisältöjä ei voi kuitenkaan aina tarkasti erotella toisistaan eikä niin ole aina välttämätöntä tehdä. Mediat ovat kuitenkin jatkuvasti läsnä ihmisten arjessa ja ne välittävät valtavasti tietoa. Kriittisen ajattelun ja tiedonhakutaitojen myötä voi medioista löytää olennaisen ja luotettavan tiedon.

2. Mediakulttuuri tietoa täynnä

Perimätiedoksi kutsutaan tietoa, jota on välitetty suullisesti sukupolvilta toisille esimerkiksi kertomalla tarinoita ja välittämällä perinteitä. Tietoa voidaan jakaa ja välittää monien erilaisten medioiden väityksellä. Tietoa on maailmassa saatavilla valtava määrä ja sitä voidaan etsiä eri tavoin. Tämän toimintaidean tavoitteena on havainnollistaa eri tietolähteiden moninaisuutta sekä tiedonhaun mahdollisuuksia ja kehittää ymmärrystä tavoitteellisesta tiedonhausta.

Tietolähteiden moninaisuus

Meillä on omien aistiemme, kokemustemme ja muiden ihmisten kertomien asioiden lisäksi mahdollista saada ja välittää tietoa erilaisten medioiden avulla. Keskustelkaa ja kootkaa ylös kaikkien nähtävillä kaikki erilaiset tietolähteet, joita tiedätte. Tietolähteet voivat olla konkreettisia paikkoja ja toimijoita, esimerkiksi kirjastot ja museot tai ne voivat olla mediavälineitä, -sovelluksia tai -sisältöjä kuten sosiaalisen median palvelut (Twitter, Instagram, Facebook, Kik, Jodel, Snapchat).

Erilaiset tietolähteet

Keskustelkaa tietolähteiden eroista. Millaista tietoa eri tietolähteiden voidaan välittää? Kuka tietoa tuottaa (ammattitoimittajat, tutkijat, asiantuntijat, ketkä tahansa palvelun käyttäjät)? Missä muodossa tietoa esitetään (kuvat, tekstit, puhe, äänet, videot)? Mitkä tietolähteet ovat mielestänne luotettavimpia ja miksi?

Tiedonhaku

Valitkaa jokin aihe, josta etsitte tietoa. Voitte hakea lisätietoa jo tutusta aiheesta tai tutustua kokonaan uusiin aiheisiin. Jaa osallistujat pienempiin ryhmiin ja anna ryhmille tehtäväksi etsiä samasta aiheesta tietoa vain yhtä tietolähdettä hyödyntämällä. Tarkoituksena on havainnollistaa tietolähteiden moninaisuutta ja niiden eroja.

Tiedonlähteitä voivat olla mahdollisuuksista riippuen esimerkiksi:

- Oppi- ja tietokirjat
- Sanoma- ja aikakauslehdet
- Televisio
- Radio
- Internet
- Verkkolähteissä voit jakaa ryhmille eri hakukoneita, esimerkiksi [Google](#), [Yahoo](#), [Ask](#), [DuckDuckGo](#), [IxQuick](#), [Yandex](#), [Wolfram Alpha](#)
- Sosiaalisen median palvelut
- Haastattelut ja muilta ihmisiltä kysyminen
- Eri tahojen, kuten [YK:n](#) tai [OECD:n](#), tuottamat ja kokoamat tilastoaineistot
- [Globalis](#)-tietokanta

Loppukeskustelu ja tietolähteiden arviointi

Käykää läpi tiedonhaun tulokset niin, että ryhmät voivat pareittain kertoa tiedonhaustaan ja vertailla tuloksia keskenään.

- Löytyikö tietoa etsittävästä aiheesta?
- Kuinka kattavasti tietoa oli löydettävissä?
- Millaista tietoa oli muodoltaan?
- Oliko tietoa helppoa etsiä?
- Mitä hyötyjä tai haasteita tietolähteen hyödyntämisessä oli?
- Oliko löydetty tietoa mielestänne luotettavaa?

Verratkaa keskustelujen perusteella eri tietolähteitä ja niiden mahdollisuuksia tietoa etsiessä. Voitte koota tulokset yhteen tiedonhaun ajatuskartaksi.

Eri lähteiden avulla on mahdollista etsiä tietoa eri tavoin, erilaisista aiheista. Kaikkea tietoa ei välttämättä löydy jokaisesta tietolähteestä. On tärkeää kiinnittää huomiota tietolähteiden moninaisuuteen ja niiden tarkoituksen mukaiseen käyttöön. Etukäteissuunnittelu voi helpottaa tiedonhakua.

Voitte tutustua oman lähiympäristönne tietolähteisiin myös tekemällä vierailun kirjastoon tai museoon tai sopimalla vierailun esimerkiksi paikalliseen mediaan, kuten lehden toimitukseen.

3. Mitä media opettaa?

Päätäkää ajanjakso, jonka aikana kirjaatte ylös uusia asioita, joita opitte erilaisten medioiden avulla. Tehtävässä kirjataan yhdessä ylös uusia asioita, joita on opittu mediasta, esimerkiksi viikon aikana.

Millaista tietoa on nähty, kuultu tai luettu? Minkä median kautta uusi asia opittiin? Onko kenties opittu tekemään itse jotain median avulla? Tavoitteena on tehdä näkyväksi median merkitystä oppimisessa.

Tehtävässä voi hyödyntää tulostettavan mediakuvan tyhjää tilaa uusien mediasta opittujen asioiden kirjaamisessa tai niiden piirtämisessä. Jos tehtävä on kotiläksy tai muuten tehdään kotona, se tekee myös kotivälle näkyväksi median ja oppimisen yhteyksiä.

Kootkaa lopuksi opittuja asioita yhteen ja keskustelkaa siitä, mitä muuta olisi mukava oppia tai mistä ottaa selvää. Tätä keskustelua voi edelleen hyödyntää esimerkiksi oman jutun (kts. s. 9) tai tutkimuksen tekemisen (kts. s. 30) pohjana. Tai ehkä ryhmässä voidaan opettaa toisille asioita, jotka itse opittiin mediasta?

4. Pelkkää feikkiä?

Tässä toimintaideassa tavoitteena on oppia tunnistamaan erilaisia harhaanjohtavia mediasisältöjä verkosta ja laajemmin nykyisestä mediakulttuurista. Toimintaidea pohjautuu osallistujien itse tekemiseen, osaamisen jakamiseen ja vertaisopettamiseen. Valitse toimintaa varten etukäteen jokin neutraali juttu mediasta, jonka pohjalta osallistujat tekevät harhaanjohtavia juttuja. Tavoitteena on oppia itse tekemällä kriittistä ajattelua ja tunnistamaan harhaanjohtamisen tapoja mediasta.

Alkukeskustelu

Tutustu seuraavan sivun Pelkkää feikkiä? -julisteeseen ja erilaisiin tapoihin johtaa harhaan. Voit tilata painettuja A2-kokoisia julisteita maksutta osoitteesta mediataitokoulu.fi/tilaa tai ladata julisteen osoitteesta mediataitokoulu.fi/feikkia. Keskustelkaa aluksi harhaanjohtavasta tiedosta seuraavien keskustelukysymysten avulla:

- Oletteko törmänneet mediassa tietoon, joka ei ole pitänyt paikkaansa?
- Missä medioissa mielestänne on eniten virheellistä tai harhaanjohtavaa tietoa?
- Kuka on harhaanjohtavan tiedon tehnyt tai kuka sitä on levittänyt?
- Miksi harhaanjohtavaa tietoa mielestänne tehdään?

Julisteeseen tutustuminen

Jaa osallistujat korkeintaan yhdeksään pienryhmään ja esitele julisteen mukaisesti lyhyesti yhdeksän eri tapaa johtaa harhaan.

Harhaanjohtavat mediatekstit

Anna pienryhmille tehtäväksi tehdä valitsemasi alkuperäisen jutun pohjalta harhaanjohtava mediateksti. Tämä voi olla esimerkiksi klikkiotsikko, kirjoitus näennäistieteen näkökulmasta, salaliittoa pohtiva juttu tai harhaanjohtava mainos. Harhaanjohtavia sisältötyyppejä sisältäviä juttuja voi tehdä esimerkiksi vlogiksi, blogeiksi, uutisiksi, sosiaalisen median päivityksiksi tai meemeiksi.

Teosten esittely

Esitelkää tuotokset koko ryhmälle tai pienryhmien kesken ja käykää läpi harhaanjohtamisen tavan mukaisesti tehdyt esimerkit. Keskustelkaa lopuksi sisältötyyppien tunnistamisesta seuraavien kysymysten avulla: Miten teitte harhaanjohtavan sisällön, millaisia keinoja hyödynsitte? Oliko esimerkin tekeminen vaikeaa? Oletteko törmänneet vastaaviin harhaanjohtaviin sisältöihin aiemmin? Miten harhaanjohtavan sisällön voi mielestänne parhaiten tunnistaa?

Loppukeskustelu

Pohtikaa lopuksi lopuksi harhaanjohtamisen merkitystä. Millaisia käytännöllisiä ja eettisiä ongelmia harhaanjohtamiseen voi liittyä ja mitä siitä voi seurata? Miksi vastaavia harhaanjohtavia juttuja mielestänne tehdään? Kuka harhaanjohtamisesta hyöttyy? Kuka kärsii?

PELKKÄÄ FEIKKIÄ?

Valeutiset ja 8 muuta tapaa johtaa harhaan

FAKE

Valeutinen

- Valheellista sisältöä, jonka tarkoituksena on johtaa harhaan.
- Asiayhteydestä irrotettuja kuvia ja videoita voidaan käyttää "todisteina".
- Voi matkia luotettavina pidettyjen lähteiden ulkoasua.

Klikkiuutinen

- Huomiota herättävät, raflaavat otsikot.
- Herättää uteliaisuuden pimmittämällä tietoa.
- Jutun sisältö ei aina vastaa otsikkoa.

Markkinointi

- Osa markkinoinnista naamioidaan näyttämään toimitetulta jutulta.
- Sisältöä ei tunnista mainonnaksi, jos sitä ei ole erikseen merkitty.
- Voi vaarantaa journalistisen riippumattomuuden.

Populismi

- Suosii joitakin ihmisryhmiä ja jättää toisia ulkopuolelle.
- Omaa näkemystä vahvistavaa tiedon tulkintaa ja valikointia.
- Tunteisiin vetoavaa kielenkäyttöä.

Virhe

- Tietoa voidaan tulkita ja esittää virheellisesti.
- Tiedon lähde voi osoittautua epäluotettavaksi.
- Kaikki mediat tekevät virheitä. Vastuulliset toimijat korjaavat virheensä.

Satiiri tai jekku

- Yhteiskunnallisia huomioita tai huumoria.
- Tarkoitus voi jäädä epäselväksi.
- Voi johtaa harhaan, jos lukija ottaa jutun todesta.

Salaliittoteoriat

- Monimutkaiset ongelmat yksinkertaistetaan salaliiton aiheuttamiksi.
- Eri mieltä olevat asiantuntijat nähdään salaliiton jäseninä.
- Vastaväitteet voivat jopa vahvistaa uskomusta.

Näennäistiede

- Esim. ihmehoidot, rokotevastaisuus ja ilmastonmuutoksen kieltäminen.
- Ristiriidassa asiantuntijoiden ja tutkitun tiedon kanssa.
- Voi käyttää yksittäisiä tutkimustuloksia harhaanjohtavasti.

Propaganda

- Vallankäyttäjien, yritysten ja muiden organisaatioiden toteuttamaa.
- Pyrkii vaikuttamaan ihmisten arvoihin, tunteisiin ja ymmärrykseen.
- Luo ilmiöistä yksipuolisen kuvan.

Vaikuttimia harhaanjohtamisen takana

Raha

Valta

Huomio

Aate

Ajanviete

5. Onko juttu luotettava?

Toimintaidean tavoitteena edistää median tulkinta- ja analyysitaitoja erityisesti luotettavuuden arvioimisen näkökulmasta.

Mitä analysoidaan?

Tekstit voivat olla muodoltaan esimerkiksi sanomalehti uutisia, verkkotekstejä tai uutisvideoita. Jaa osallistujat pienryhmiin ja anna heille tehtäväksi valita yksi mediateksti analysoitavaksi. Mediatekstien erilaisuuden vuoksi olisi hyvä, mikäli mediatekstit valittaisiin eri lähteistä. Voitte käyttää pohjana esimerkiksi tehtävässä 2 kerättyjä tietolähteitä.

Analyysi

Anna osallistujille tehtäväksi analysoida valittu mediateksti seuraavien kysymysten pohjalta. Voit muokata ja soveltaa kysymyksiä osallistujien ja analysoitavien mediatekstien mukaan. Kootkaa vastaukset yhdessä sovitusti, esimerkiksi ajatuskartalle, ranskalaisin viivoin tai kirjoitustehtävänä. Kysymykset on muokattu tähän tehtävään kansainvälisen kirjastoseuran IFLAn tekemän ja Suomen kirjastoseuran suomentaman Tunnista valeutinen -materiaalin pohjalta. Juliste on tulostettavissa [Helmet-sivustolta](#).

Tarkista taustat

- Missä juttu on julkaistu? Vaikuttaako jutun julkaisija luotettavalta?

Kuka on tekijä?

- Onko jutussa tietoa jutun kirjoittajasta? Vaikuttaako tekijä luotettavalta?

Tarkista päivämäärä

- Milloin uutinen on julkaistu? Onko se enää ajankohtainen?

Tarkista asenteesi

- Mieti, voivatko omat ennakkoluulosi vaikuttaa arvioosi uutisesta.

Lue koko juttu

- Mitä aihetta juttu käsittelee? Vastaako otsikko juttua? Kenen näkökulma tulee jutussa esiin ja kenen ei? Tuodaanko näkökulmat jutussa esiin?

Mihin juttu perustuu?

- Mainitaanko jutussa lähteitä? Mihin lähteeseen juttu perustuu? Onko jutussa linkkejä? Ovatko käytetyt lähteet mielestäsi uskottavat jutun aiheen kannalta?

Analyysin tulokset

Keskustelkaa tuloksista ja analyysin suorittamisesta. Miltä luotettavuuden arviointi tuntui? Miten eri lähteistä löydetty mediatekstit poikkesivat toisistaan?

Mikä tekee mediasta luotettavaa?

Suurin osa suomalaisesta ammattimediasta on sitoutunut noudattamaan journalistin ohjeita. Journalistin ohjeet ovat Julkisen sanan neuvoston tuottama ohjeistus, jonka tavoitteena on tukea sananvapauden vastuullista käyttämistä joukkoviestimissä ja edistää ammattieettistä keskustelua.

Moni kohta ohjeissa käsittelee luotettavan tiedon tuottamista, esimerkiksi journalistin ammatillista asemaa, tiedon hankkimista ja korjaamista sekä virheiden korjaamista. Journalisti on vastuussa ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen. Heillä on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu.

Journalistin on tarkistettava tiedot mahdollisimman hyvin – myös silloin kun ne on aikaisemmin julkaistu. Ohjeiden mukaan tiedotusvälineen on suotavaa tehdä yleisölle selväksi ne käytännöt ja periaatteet, joiden mukaan se korjaa virheensä. Journalistin ohjeet löydät kokonaisuudessaan osoitteesta jns.fi/journalistin_ohjeet.

Kaikki mediasisältöjen tuottajat eivät ole ammattijournalisteja, tai eivät muusta syystä ole sitoutuneet journalistin ohjeisiin. Esimerkiksi blogaajat ja vlogaajat ja muut sosiaalisen median vaikuttajat tuottavat, julkaisevat ja jakavat paljon tietoa. Monet eri ihmiset ja tahot kirjoittavat blogeja ja tuottavat sisältöä. Tästä syystä yhtenäisiä linjauksia voi olla hankala tehdä eikä esimerkiksi yhtenäistä eettistä ohjeistusta sosiaalisen median sisällön tuottajille ole. Eräät yhteisöt ovat kuitenkin luoneet omia eettisiä ohjeistuksia.

Lisätietoja:

[Blogimediat ja eettiset ohjeet](#)

Yle Oppiminen: ["Mistä tunnistaa some-mainoksen? Satu Apukka kertoo"](#)

6. Otsikot ja kuvat välittävät tietoa

Erilaisten medioiden – esimerkiksi sosiaalisen median uutisvirran, sanomalehtien ja verkkolehtien – kautta meillä on mahdollisuus saada tietoa monista eri asioista. Juttuja myös tehdään ja julkaistaan nopealla tahdilla.

Otsikoinnin tehtävänä on herättää yleisön mielenkiinto sekä tiivistää jutun oleellinen asia. Pääasiallisen tekstin tai puheen lisäksi kuvilla ja juttujen otsikoinneilla on merkitystä siihen, millaisen käsityksen lukija tai katsoja jutun sisällöstä saa. Journalistin ohjeiden mukaan kuvaa tai ääntä ei saa käyttää harhaanjohtavasti. Toimintaideassa harjoitellaan kuvien otsikointeja sekä otsikointien kuvitusta.

Otsikointiharjoitus

1. Valitkaa yhteinen kuva, johon teette pienryhmissä otsikoinnin. Materiaalin lopussa olevassa liitteessä 2 (sivulta 36 alkaen) on esimerkkejä Valokuvataiteen museon kokoelmista. Voitte etsiä kuvia myös esimerkiksi Finna.fi-palvelusta tai eurooppalaiselta Europeana-sivustolta. Samasta kuvasta tehdyt otsikoinnit havainnollistavat kuinka samasta aiheesta voi kertoa monella eri tavalla.
2. Mitä kuvassa tapahtuu? Missä tilanteessa se on otettu? Mitä haluaisitte kertoa asiasta lukijalle? Miten herättäisitte yleisön mielenkiinnon tutustumaan koko juttuun? Tehkää ryhmissä kaksi otsikointia samalle kuvalle. Toinen otsikointi mahdollisimman totuudenmukaisesti ja toinen puolestaan harhaanjohtavasti.
3. Käykää otsikoinnit lopuksi yhdessä läpi ja valitkaa mielenkiintoisin otsikointi.

Kuvitusharjoitus

1. Valitkaa otsikko, johon etsitään tai tehdään kuvitus. Otsikon voi valita aiemman osion perusteella, sanomalehdestä tai verkossa jo julkaistusta jutusta.
2. Jokainen ryhmä tekee otsikkoon kaksi kuvitusta: yhden, joka sopii otsikkoon ja toisen, joka johtaa lukijaa harhaan. Suunnitelkaa kuvitus luovasti ja mielikuvitusta hyödyntämällä. Voitte hyödyntää kameroita, piirustusvälineitä, askarrella kuvan paperilehdestä tai tehdä kuvamuokkauksia.
3. Käykää lopuksi kuvitukset yhdessä läpi ja verratkaa kuvituksia alkuperäiseen otsikon kuvitukseen. Miten kuvitukset eroavat toisistaan? Miten kuvitukset vaikuttavat mielestänne jutun tulkintaan? Miten juttujen kuvitukset vaikuttavat juttujen luotettavuuteen? Keskustelkaa lopuksi valituista harhaanjohtamisen keinoista ja siitä, millaista haittaa huonosta tai harhaanjohtavasta kuvituksesta voi yleisölle olla.

Lisää kuvia voit myös löytää Valokuvataiteen museon Flickr-tililtä:

[flickr.com/photos/valokuvataiteenmuseo](https://www.flickr.com/photos/valokuvataiteenmuseo)

Tilillä on satoja kuvia Valokuvataiteen museon kokoelmista. Kuvien käyttö on vapaata, mutta kuvien yhteydessä tulisi mainita valokuvaajan nimi ja lähteenä Suomen valokuvataiteen museo sekä verkkokäytössä linkki museon Flickr-tilille.

Ohjeet kuvan tulkintaan

Kun katsot valokuvaa pohdi

Yleisilmettä:

- Millainen on valokuvan yleistunnelma? Miten muuten kuvailisit kuvaa; onko kuva pelkistetty, rauhallinen, abstrakti, maisemakuva tai henkilökuva jne.?
- Kuinka paljon valokuva liittyy itse uutiseen? Onko kuva uutiskuva, eli otettu tiettyä ajankohtaista uutista varten, vai onko se kuvituskuva, joka kuvittaa tekstiä?

Kuvanrakentamisen keinoja:

- Miten kuvan valo, sommitelma, rytmi, kuvakulma ja värit vaikuttavat kuvaan?
- Miten valokuvaaja on päättänyt rajata kuvan? Mitä jää kuvan ulkopuolelle?

Kuvaajan vaikutusta:

- Miten kuvaajan läsnäolo tai asema näkyy kuvassa? Millainen suhde kuvaajalla on kuvattavaan?
- Haluaako kuvaaja vahvistaa kuvallaan jotain tietoa, asennetta tai näkökulmaa? Millaisia muita näkökulmia samaan aiheeseen voisi olla?

Kuvan julkaisualustaa:

- Valokuvaan vaikuttaa vahvasti, missä ja milloin se julkaistaan. Mieti, miten kuvaan vaikuttaa onko se julkaistu esimerkiksi Facebookissa, lööpin yhteydessä tai museossa.

7. Tehdään oma juttu!

Toimintaideassa tehdään omia mediatekstejä. Tavoitteena on kehittää itseilmaisun ja mediatuottamisen taitoja sekä pohtia mediatekstien luotettavuutta.

Aiheen valinta

Jaa osallistujat pieniin ryhmiin niin, että jokaisella ryhmällä on tehtävänä suunnitella ja toteuttaa yksi juttu. Valitkaa aluksi tehtävien juttujen aiheet. Voitte keskustella yhteisesti kiinnostavista aiheista tai voitte tutustua esimerkiksi lehtiin kirjoitettuihin juttuihin.

Millainen juttu tehdään?

Keskustelkaa seuraavaksi millaisen mediatekstin teette valitusta aiheesta ja kenelle se on suunnattu. Mediatekstit voivat olla esimerkiksi uutisia, blogikirjoituksia, haastatteluja, esittelyjä, sanomalehtijuttuja, tiettyä aihetta esitteleviä videoita ja vlogeja. Tuleeko siihen tekstiä, kuvia, videoita, ääntä vai kaikkia näistä? Tarvitaanko juttuun kirjoitettua tekstiä, kuvitusta tai videoita? Kenelle jutut tehdään? Miten juttu mahdollisesti julkaistaan?

Sisällön suunnittelu

Ohjeista ryhmät etsimään valitsemastaan aiheesta lisätietoa ja suunnittelemaan sen pohjalta jutun tekemistä. Suunnittelun tukena voi olla esimerkiksi seuraavat kysymykset:

- Mistä kaikkialta aiheesta voi löytyä lisätietoa?
Ketä aiheeseen liittyen voitaisiin haastatella?
- Mistä näkökulmasta juttu tehdään?
- Mikä kohdeyleisöä aiheessa kiinnostaa?
- Mitä asioita jutussa kerrotaan?
Mitä jätetään pois?
- Missä muodossa juttu tehdään?

Mediatuottamisesta ja videoiden tekemisestä varhaiskasvatuksessa lisätietoa saat esimerkiksi [Meidän jutusta tuttu](#) -oppaasta.

Kuvaamisesta ja kuvien julkaisusta lisätietoa ja tehtäviä löydät Mediataitokoulun [Kuvia sinusta ja minusta](#) -materiaalista.

YK-liiton tuottamasta [Maailman parhaat uutiset](#) -oppaasta ja sivuostolta löytyy vinkkejä hyvien kehitysuutisten kirjoittamiseen.

Jutun tekeminen

Seuraavaksi tehdään juttu valitusta aiheesta. Pohtikaa juttua tehdessänne erityisesti, millaisin keinoin voitte avata yleisölle jutun luotettavuutta. Näitä keinoja ovat esimerkiksi:

- Kertomalla, kuka jutun on tehnyt
- Avaamalla jutun taustoitusta ja sen tavoitteita
- Kertomalla aiheeseen liittyvistä näkökulmista
- Hyödyntämällä kuvitusta ja videoita
- Kertomalla, mistä lähteistä tieto on saatu

Jutut jakoon!

Pohtikaa, kuinka jutut voidaan julkaista. Tehdyille jutuille voitte järjestää ensi-illan ja kirjoitetuille jutuille puolestaan oman näyttelyn tai koota ne omaksi lehdeksi. Voitte julkaista tehdyt jutut myös esimerkiksi blogiteksteinä tai digitaalisissa oppimisympäristöissä. Mikäli jutuissa käsitellään tunnistettavia henkilötietoja, ottakaa huomioon myös yksityisyys ja siihen liittyvät luvat.

Ota huomioon juttujen julkaisuun liittyen mahdolliset luvat, esimerkiksi kuvausluvat. Yksityisyyden takaamiseksi voitte tehdä jutut myös hyödyntäen nimimerkkejä, kirjoittaen muista asioista kuin ihmisistä tai hyödyntämällä kuvia, joissa ei näy ihmisiä. Juttuja ei myöskään tarvitse julkaista oman ryhmän ulkopuolelle, vaan voitte ihastella niitä itse.

II Tiede tuottaa luotettavaa tietoa

Tieteellä ja tutkimuksella on suuri merkitys osana yhteiskuntaa ja ihmisten arkea. Esimerkkejä tieteen merkityksestä löytyy miltei kaikilta elämän osa-alueilta.

Käyttämämme teknologiat, vuorovaikutuksen ja tiedonsaannin kanavat pohjautuvat pitkälti teeteessä tehtyihin havainnoiteihin ja innovaatioihin. Lääketieteellinen tutkimus edistää terveyttä ja varmistaa käytettyjen lääkkeiden turvallisuutta. Ympäristön ja ilmaston tutkimus on auttanut huomaamaan ja kiinnittämään huomiota koko maailmaa koskeviin asioihin, kuten ilmastomuutokseen ja siihen vaikuttaneisiin syihin. Tieteen avulla on myös löydettävissä keinoja kestävän tulevaisuuden varmistamiseksi.

Tutkittuun tietoon nojaten voimme tehdä perusteltuja päätöksiä koskien omaa elämäämme, arkeamme ja yhteisöjämme. Tutkimus on luovaa ja järjestelmällistä tiedon tuottamista. Yksittäisten tutkimusten kautta muodostuu tiedon kokonaisuuksia. Tutkimusten avulla voidaan varmistaa faktoja, todentaa aiempaa tietoa, ratkaista ongelmia, tukea jo olemassa olevia teorioita tai kehittää uusia.

Media on olennainen osa tiedettä ja tutkimusta. Tutkimusta tehdään muun muassa valo-

kuvaamalla, äänittämällä, tekemällä muistiinpanoja tai tutkimalla mediateoksia, kuten kuvia, journalismia, kirjoituksia tai videoita.

Median avulla tutkimustulokset voivat saada laajemman yleisön. Eri puolilla maapalloa tehdystä tutkimuksesta voidaan lukea painetuista tai verkosta löytyvistä lehdistä, tuloksia ja tutkimuksiin liittyvää tietoa julkaistaan myös kuvina ja videoina sekä hyödyntäen esimerkiksi sosiaalista mediaa. Media tuo eri tavoin ihmisiä yhteen ja mahdollistaa keskustelun tieteestä. Media tukee tieteeseen liittyvää yhteistyötä.

Tässä osiossa pyritään ymmärtämään tutkimuksen tekemisen merkityksen luotettavan tiedon tuottamisessa. Materiaalin tehtävissä tutustutaan eri tavoin tieteeseen ja tutkimukseen, harjoitellaan vuorovaikutustaitoja ja keskustellaan tutkimukseen liittyvistä kysymyksistä, pohditaan tutkitun tiedon saavutettavuutta sekä harjoitellaan myös itse tutkimuksen tekemistä.

Osion tavoitteena on:

- edistää ymmärrystä tieteestä, tutkimuksen tekemisestä ja sen roolista yhteiskunnassa ja yksilön elämässä.
- edistää ymmärrystä tieteenkentän moninaisuudesta.
- tiedostaa tutkijoiden roolin tieteellisen tiedon tuottamisessa.
- edistää ymmärrystä luottamusta lisäävistä tekijöistä tieteellisessä tiedon tuottamisessa.
- edistää toiset huomioon ottavaa kommunikaatiota ja vuorovaikutustaitoja.
- edistää tutkimuksellista osaamista ja toimintatapaa.
- edistää kykyä ilmaista ja välittää tietoa eri muodoissa.

8. Tiede näkyväksi

Tieteellä on iso merkitys yhteiskunnan kehittämisessä ja ihmisten arjessa, mutta huomaammeko sitä jokapäiväisessä elämässämme? Toimintaideassa havainnollistetaan ja pohditaan tieteen näkymistä osana arkea ja ihmisten elämää.

Tutkimus ympärillämme

Katselkaa aluksi ympärillenne ja pohtikaa, mihin kaikkeen tieteellä ja tutkimuksella on mahdollisesti ollut vaikutusta. Voitte pohtia omaa arkeanne, käyttämiänne teknologioita, koulua ja opiskelua, tiedonsaantia ja vuorovaikutusta, harrastuksia ja vapaa-aikaa. Mihin asioihin tutkimus ja tieteellinen toiminta on jollain tavalla liittynyt? Keitä tutkijoita tiedätte ja mitä he ovat tutkineet?

Esimerkit mediaksi

Valitaan seuraavaksi yksi esimerkki asiasta, johon tutkimus on vaikuttanut ja tehdään siihen liittyen jokin mediateksti, jossa pohditaan sitä, millainen maailma olisi ilman tuota keksintöä. Tämä voi olla esimerkiksi piirros, esitelmä, kirjoitelma, kartoitus, blogiteksti. Tehtävä voidaan tehdä yksin tai pienryhmissä.

Tekstit esille

Voitte julkaista tieteen merkitystä koskevat teokset myös muille nähtäväksi esimerkiksi esityksinä, näyttelyinä, kampanjoina, yhteisillä verkkoalustoilla, sosiaalisessa mediassa tai blogiteksteinä. Jos alaikäisten teoksia julkaistaan, muista pyytää asianmukaiset luvat sekä lapsilta että huoltajilta.

Miksi tutkimus on luotettavaa?

Tutkimusta pidetään yhtenä luotettavimmista tiedon muodostamisen tavoista. Tutkitun tiedon luotettavuutta pyritään lisäämään eri tavoin. Vertaisarviointi, yhteisesti sovittu tutkimusetiikka ja avoimuus osaltaan takaavat tiedon luotettavuuden. Tieteessä ei oleteta tiedon olevan muuttumatonta, vaan uudet tutkimukset voivat tuottaa tietoa jonka perusteella aiempia käsityksiä korjataan tai kokonaan muutetaan.

Tutkimusten arviointi vaatii paljon osaamista ja tietämystä. Koska tutkimukset käsittelevät monimutkaisia ja tarkkaan rajattuja aiheita, joiden kriittinen ymmärtäminen vaatii erityistä perehtyneisyyttä, ovat tutkimusten parhaita arvioitsijoita muut saman alan asiantuntijat. Luotettavuuden ja moninäkökulmaisuuuden varmistamiseksi arviointiin osallistuu usein monia eri asiantuntijoita.

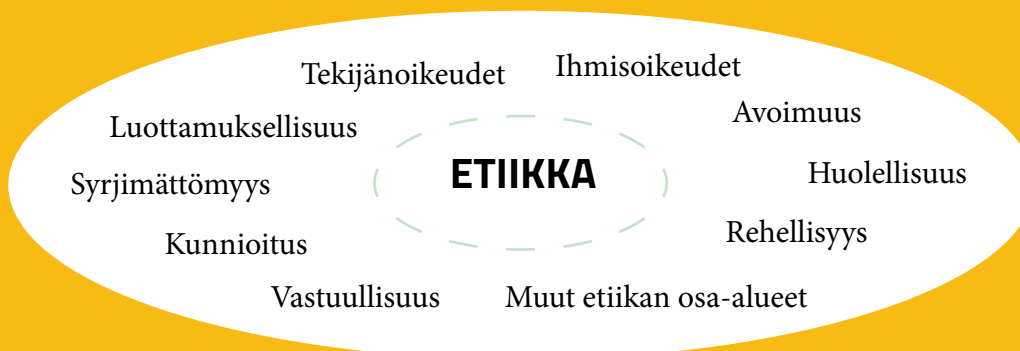
Muiden tutkijoiden tekemää arviointia kutsutaan vertaisarvioinniksi. Vertaisarvioinnilla on monia eri muotoja: esimerkiksi 1) sokkoarviointi, jolloin arviointi tehdään nimettömästi pelkän sisällön perusteella, 2) avoin arviointi, jolloin arvioitavan ja arvioitsijoiden nimet kerrotaan tai 3) ryhmäarviointi, jolloin arvioitsijat voivat keskustella tutkimuksesta yhdessä ja antaa yhteisen arvioinnin.

Lisätietoa vertaisarvioinnin tavoista löytyy esimerkiksi kustantajien sivuilta:

[Gaudeamuksen vertaisarviointiprosessi](#)

[Wiley: Types of peer review](#)

[Elsevier: What is peer review?](#)

Listaus on koostettu David Resnikin artikkelin “What is Ethics in Research & Why is it Important?” pohjalta.

Tutkimus vaikuttaa tietoomme ja käsityksiimme maailmasta ja siihen perustuen tehdään tärkeitä ratkaisuja. Siksi on tärkeää, että tutkimusta ohjaavat vahvat eettiset periaatteet.

Tutkimusetiikka on yksi keskeisimmistä tekijöistä luotettavuuden takaamisessa. Tutkimuseettiset toimintatavat edistävät myös yhteistyötä eri toimijoiden välillä, sillä niiden avulla voidaan edistää yhteistä ymmärrystä toimintatavoista. Tutkimusetiikka ja erilaiset eettiset ohjeistukset voivat lisätä myös luottamusta tutkimusta kohtaan, sillä niiden avulla voidaan tehdä näkyväksi toimintaa ohjaavaa eettistä ajattelua.

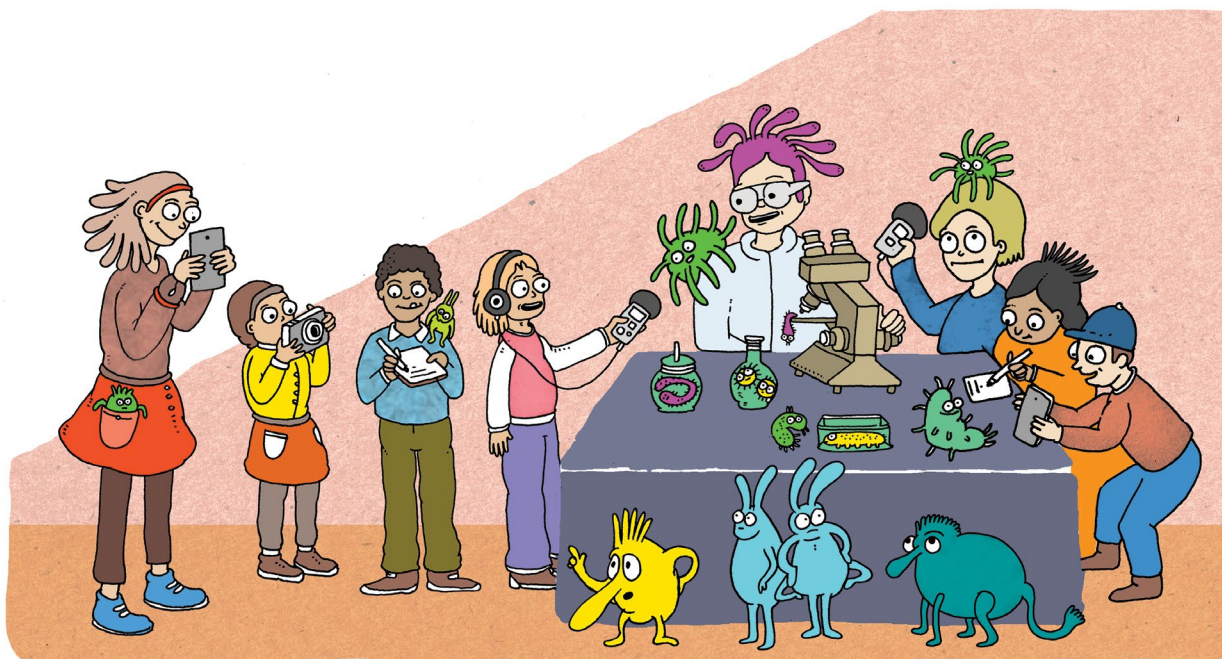
Avoimuus on myös keino lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksessa avataan tehdyt toimenpiteet mahdollisimman selkeästi niin, että lukija pystyy ymmärtämään, mitä tutkimuksessa on tehty ja miten. Mitä laajemmalla joukolle tutkimustulokset julkaistaan, sitä useammalla on mahdollisuus arvioida tehtyä tutkimusta ja sen tuloksia. Tutkimusaineistoja myös julkaistaan muiden tutkijoille nähtäväksi ja hyödynnettäväksi erilaisten arkistojen kautta. Tämä helpottaa tutkimustulosten luotettavuuden arviointia.

9. Kysy tutkijalta!

Tässä toimintaideassa tutustutaan Suomessa tehtävään tutkimukseen ja otetaan yhteyttä tutkijaan. Luotettavan tiedon metsästäjät -materiaalin avulla tiedon tuottamisesta ja luotettavan tiedon tunnistamisesta kysytään tieteentekijöiltä ja tiedon tuottamisen ammattilaisilta – tutkijoilta itseltään.

Mikä on totta ja miten luotettavan tiedon voi tunnistaa? Toiminnan tavoitteena on avata luotettavan tiedon tuottamisen prosesseja, lisätä tietoisuutta tutkimuksen moninaisuudesta, herättää kiinnostusta tieteeseen ja vahvistaa mediatuottamisen taitoja.

Ohjeet:

a) Jaa osallistujat pieniin ryhmiin (tai pareiksi). Tutustukaa eri alojen tutkijoihin hakemalla tietoa esimerkiksi yliopistojen ja tutkimuslaitosten sivuilta tai #vaihtoehtoesko-kampanjasta. Valitkaa teitä kiinnostavia ja lähellä toimivia tutkijoita haastateltaviksi. Voitte myös selvittää, olisiko osallistujien lähipiirissä ihmisiä, jotka tekevät tutkimusta työkseen. Huomioikaa, että tehtävään kannattaa varata aikaa. Kaikki tutkijat eivät välttämättä ehdi tai halua osallistua haastatteluun.

b) Sopikaa tutkijoiden kanssa haastattelun toteuttamisesta. Mikäli ryhmän liikkuminen tutkijan luokse tai tutkijan liikkuminen ryhmän luokse ei ole mahdollista, tehkää haastattelu sähköpostitse tai videoyhteyden välityksellä (Skype, Google Hangout, Facetime tms.).

c) Sovittuunne haastattelun, miettikää ryhmissä kymmenen omaa kysymystä tutkijalle. Kysymysten tulisi liittyä tutkijan tutkimaan aiheeseen. Voitte hyödyntää kysymysten suunnittelussa näitä mallikysymyksiä.

- Nimi, ammatti ja työnantaja
- Kuinka päädyit nykyiseen työhösi?
- Mitä tutkit?
- Mihin tietoa voidaan käyttää? Kenelle se on tarkoitettu?
- Mikä on totta?
- Voiko tutkija olla väärässä tai tehdä virheitä?
- Millainen tieto on luotettavaa ja kuinka me voimme arvioida tutkimuksen luotettavuutta?
- Millaista keskustelua tutkimusaiheestasi käydään mediassa? Osallistutko itse keskusteluun?
- Kuinka selittäisit ekaluokkalaiselle mitä tiede on?

d) Haastatelkaa tutkijaa ja kertokaa lopuksi haastattelusta tiiviisti muille ryhmille.

Toiminnasta voi tehdä laajemman kokonaisuuden videoimalla tai äänittämällä haastattelun ja tekemällä haastatteluista editoituja videoita tai digitarinoita. Voitte myös kirjoittaa blogikirjoituksia haastatteluista.

Tärkeää! Mikäli haluatte kuvata tai äänittää tutkijaa, sopikaa siitä ennakkoon. Jos haluatte julkaista lopputuotoksen verkossa, lähettäkää se ensin tutkijalle hyväksyttäväksi. Käyttäkää julkaisemissanne tuotoksissa tunnisteita #Vaihtoehtoeskolle ja #Mediataitoviikko.

Vaihtoehto Eskolle on voittoa tavoittelematon kampanja, joka hurraa tieteentekijöille. Tammi-kuussa 2018 julkaistiin lista tuhannesta tutkijasta ja tieteentekijästä. Lista kokoaa suomalaisia tutkijoita kaikilta tieteenaloilta ja on hieno oven avaus yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin. Kampanjan toteuttaa tiedeviestintätoimisto Kaskas Media. Lisätietoa kampanjasta: vaihtoehtoeskolle.fi

10. Vaikuttamisesta vaikuttumiseen – keskusteluharjoitus tieteestä ja tutkimuksesta

Tietoa jaetaan eri tavoin ihmisten välillä. Keskustelu eri aiheista voi kasvattaa osallistujien ymmärrystä ja tietämystä eri aiheista, tuoda niihin uusia näkökulmia ja monipuolistaa käsityksiä eri aiheista. Hyvät vuorovaikutus- ja ryhmäviestintätaidot auttavat tiedon jakamisessa ja luottavan tiedon arvioinnissa.

Harjoituksen tavoitteena on edistää vuorovaikutus- ja ryhmäviestintätaitoja tutustumalla vaikuttamisen ja dialogisen vuorovaikutuksen eroihin sekä motivoida toimimaan eettisesti eri vuorovaikutustilanteissa. Harjoitus voidaan toteuttaa soveltaen eri-ikäisten kanssa.

Some-ajan keskustelua vaivaa polarisoituminen ja omiin mielipiteisiin potoituminen. Huutoäänetyksellä saadaan kuitenkin harvoin ratkaisuja aikaiseksi.

Nyky maailmassa tärkeitä kykyjä ovatkin dialogiin heittäytyminen, erilaisuuden arvostaminen ja yritys ymmärtää keskustelukumppania. Toisten näkökulmien ymmärtäminen, keskinäinen kunnioitus ja erilaisuudesta innostuminen ovat rauhan ja taloudellisen kasvun edellytyksiä, valtioneuvoston tulevaisuusselontekoon liittyvässä ennakointiraportissa todetaan. Kutsuretoriikka on oivallinen ryhmäkeskustelun väline, sillä siinä ei pyritä väittelyn voittamiseen vaan yhteiseen ymmärrykseen.

KUTSURETORIIKKA

Kutsuretoriikka on mainio viestintätapa rakentaviin arvokeskusteluihin – sellaisiin, joissa halutaan saada kaikkien keskustelijoiden ääni kuuluviin ja uskalletaan nähdä erilaisuus ja eriävät näkemykset rikkautena.

Nimensä mukaan kutsuretoriikan ajatuksena on esittää kuulijalle kutsu astua puhujan maailmaan. Kutsuun vastataan aktiivisella kuuntelulla, jossa yritetään vapautua ennakkosenteista. Keskustelukumppanin ajatusten muuttaminen ei ole erityisesti kutsuretoriikan tavoitteena. Kutsuretoriikka kuitenkin voi ja saa johtaa ajattelun ja mielipiteiden muutokseen. Jos muutosta tapahtuu, se voi tapahtua niin kuulijassa kuin puhujassa tai molemmissa vuorovaikutusosapuolissa.

PERINTEINEN	KUTSURETORIIKKA
Tavoitteena muuttaa toisen näkemys.	Tavoitteena ymmärtää osapuolten näkemyksiä, muutos voi koskea niin puhujaa kuin yleisön jäseniä.
Voitto = minun kantani.	Voitto = osapuolille syntyy uusia ideoita, uutta ymmärrystä.
Viestintä (esim. keskustelu) on väline saavuttaa tavoite.	Viestintä sinänsä on tavoite.
On tärkeämpää olla oikeassa kuin ottaa huomioon, miltä toisesta tuntuu.	Keskinäinen kunnioitus ja arvostus tärkeämpää kuin oman oikeassa olemisen vakuuttaminen.
Vuorovaikutussuhteessa pyritään haastamaan, dominoimaan.	Vuorovaikutussuhteessa pyritään olemaan haastettava.
Vahvistaa olemassa olevia valtarakenteita (elitismi).	Viestintä muuttaa olemassa olevia rakenteita (moniäänisyys, ääni myös vaiennetuille ryhmille).

Tarja Valkosen (2016) mukaan mm. Foss 2015; Foss & Griffin 1995.

Lähteet:

Kielijelppi-blogi: [”Esiintyminen vaikuttamisena”](#)

Edu.fi: [Dialogiin pyrkivä, kutsuretoriikan periaatteita hyödyntävä ryhmäkeskustelu ja esiintymistehtäviä](#)

Murumäki, S-T. 2017 Kutsuretoriikan julkaisematon oppimateriaali. Helsinki: Helsingin yliopisto tulevaisuus.2030.fi

Valkonen, T. 2016. Kutsuretoriikka. Viestintää ja vaikuttamista koskeva julkaisematon oppimateriaali. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Kieli- ja viestintätieteiden laitos.

KUTSURETORIIKAN HUONEENTAULU

1. Tarjoa oma näkemyksesi, sen taustat ja perustelut vuorovaikutuskumppanien vapaasti tarkasteltavaksi.
2. Kuuntele ja pyri ymmärtämään vuorovaikutuskumppanien näkemys, osoita kuuntelua.
3. Rakenna turvallisuuden, vapauden ja arvostuksen ilmapiiriä.
4. Auta kaikkien vuorovaikutusosapuolten näkökulmia näkyviksi ja tasapuolisesti arvostetuksi keskustelussa.
5. Auta kaikkia vuorovaikutusosapuolia tuntemaan itsensä kuulluksi ja kunnioitetuksi.

Lähde: Edu.fi (Lukiokoulutus: äidinkieli ja kirjallisuus, Dialogiin pyrkivä, kutsuretoriikan periaatteita hyödyntävä ryhmäkeskustelu)

OHJEET KESKUSTELUHARJOITUKSEEN

Jaa osallistujat aluksi pienryhmiin.

Käykää läpi yhdessä erilaisia vaikuttamisen muotoja. Esittele kutsuretoriikka sen tavoitteiden ja huoneentaulun avulla. Pohtikaa yhdessä, millaisiin viestintätilanteisiin se sopii. Pienryhmäkeskustelujen jälkeen sovitaan kutsuretoriikan periaatteita (huoneentaulu) mukailevat säännöt.

Kysymyksiä keskustelun tueksi:

- Millainen on turvallinen keskustelutilanne?
- Millainen on turvallinen keskustelukumppani?
- Millaisin sanallisoin ja sanattomin viestein pyritään luomaan kunnioittava, vapaa ja turvallinen keskusteluilmapiiri?
- Millaista on aktiivinen kuunteleminen?

Jokainen osallistuja valitsee seuraavaksi jonkin näkemyksen tai mielipiteen, joka on hänelle tärkeä ja mahdollisesti tunteitakin herättävä.

Vaihtoehtoisesti voit valmistella jo etukäteen valmiita aiheita keskusteltavaksi. Ikätasosta ja oppilasryhmästä riippuen aiheita voivat olla vaikkapa:

- ilmastonmuutos
- tutkitun tiedon näkyvyys mediassa
- teknologian rooli arjessa
- tekoäly
- pelaamisen vaikutukset
- sähkö- ja robottiautot

Vaihtoehtoisesti keskusteluharjoituksen sijaan voitte sopia ja suunnitella **kunnioittavan keskustelun säännöt** omalle ryhmällemme. Keskustelkaa huoneentaulun pohjalta hyvästä keskustelusta ja sen piirteistä. Miksi on tärkeää kunnioittaa toista ja olla ystävällinen? Miten kaikkien mielipiteet otetaan huomioon ja miksi on tärkeää kunnioittaa toisen puheenvuoroa? Tehkää säännöt yhteisesti näkyville esimerkiksi piirtämällä, valokuvaamalla niin, että voitte palata niihin myös myöhemmin.

Keskustelu kutsuretoriikan keinoin pienryhmissä

- Kukin keskustelija esittelee mielipiteensä sekä sen perusteluja ja taustoja. Muut kuuntelevat aktiivisesti, tekevät lisäkysymyksiä ja rohkaisevat puhujaa jakamaan ajatuksiaan.
- Kun keskustelija on esitellyt oman näkemyksensä, ja se on tullut kuulluksi ja ymmärretyksi, on hänen vuoronsa kysellä ja kuunnella, mitä mieltä muut keskustelijat ovat asiasta.
- Eriäviä näkemyksiä ei tyrmätä, vaan niitä rohkaistaan sanomaan.
- Kun jokaisen keskustelijan näkökulma aiheeseen on kuultu ja keskusteltu, pohditaan, millaista uutta tietoa yhteisessä keskustelussa rakentui. Mitä uutta kukin oppi?
- Ryhmän jokaisen jäsenen mielipiteelle ja siitä keskustelemiselle on varattava saman verran aikaa.

Arviointi ja palaute

Käykää keskustelut lopuksi yhdessä läpi kaikkien osallistujien kesken. Pohtikaa ryhmässä:

- Toteutuivatko yhteisesti sovitut pelisäännöt?
- Rohkaistiinko jokaista keskustelijaa?
- Tuliko keskustelussa esiin erilaisia näkemyksiä?
- Millaisia tunteita keskustelu herätti?

Lisätietoa harjoituksesta: Edu.fi, Lukiokoulutus, äidinkieli ja kirjallisuus, [Dialogiin pyrkivä, kutsuretoriikan periaatteita hyödyntävä ryhmäkeskustelu](#)

Äidinkielessä näkemyksiä voi esittää myös myös kurssilla luettavasta kokonaisteoksesta, josta keskustelunaiheeksi voi valita esimerkiksi henkilöiden toiminnan eettisyyden.

Väittelyretoriikasta löydät tehtävän esimerkiksi [Pullopostia](#) [mediameressä](#) -materiaalikonaisuudesta.

11. Kansalaiset tiedettä tekemässä

Tutkimusta tehdään pääsääntöisesti yliopistoissa, tutkimuslaitoksissa ja -seuroissa. Erilaisia tutkimuksia, selvityksiä, raportteja ja kehittämistyötä tehdään myös muualla kuten yrityksissä ja virastoissa. Myös tavalliset ihmiset voivat osallistua tutkimusten tekemiseen. Tällaista tutkimusta kutsutaan kansalaistieteeksi.

Kansalaistieteen avulla voidaan esimerkiksi joukkoistaa suurten aineistojen analyysia tai tehdä havaintoja ja kerätä aineistoa suuremmalta alueelta. Kansalaistieteen avulla voidaan esimerkiksi kerätä havaintoja planeetoista tai eri elinympäristöjen lajeista, kuten perhos- tai lintulajeista. Kansalaistieteeseen osallistutaan pääsääntöisesti erilaisten medioiden avulla. Ihmiset voivat jakaa myös omia laitteitaan tieteen käyttöön esimerkiksi asentamalla tietokoneelle ohjelmia, jotka lisäävät tieteellisten ja matemaattisten ongelmiin tarvittavaa laskentatehoa.

Tässä toimintaideassa tutustutaan erilaisiin kansalaistiedeprojekteihin ja havainnollistetaan median merkitystä tieteen tekemisessä.

Missä tiedettä tehdään?

Aloittakaa keskustelemalla tieteen tekemisestä. Missä kaikkialla tutkimusta tehdään? Listatkaa ylös eri paikat, joissa tutkijoita työskentelee (mm. yliopistot, tutkimuslaitokset, yritykset). Esittele seuraavaksi kansalaistieteen ajatus siitä, että kuka tahansa voi osallistua tutkimuksen tekemiseen ja auttaa tutkijoita.

Kuka tahansa voi olla mukana tutkimuksessa.

Voitte joko tutustua erilaisiin projekteihin tai myös osallistua niihin. Mikäli haluatte osallistua kansalaistiedeprojektiin, kannattaa etukäteen selvittää projekteista toteuttamiskelpoiset vaihtoehdot, joista osallistujat valitsevat kiinnostavimman. Projekteihin tutustuminen voidaan puolestaan tehdä jakamalla osallistujat pienempiin ryhmiin ja antamalla tehtäväksi etsiä heidän mielestään kiinnostavin projekti.

Mitä projektissa tutkitaan, kuka tai mikä taho tutkimuksesta vastaa, missä tutkimusta tehdään ja miten siihen voi osallistua? Pohtikaa myös median merkitystä tutkimuksen toteuttamisessa. Millä tavalla eri mediat liittyvät mahdollisesti tutkimuksen tekemiseen, aineiston keräämiseen, sen analyysiin tai tutkimustuloksista viestimiseen. Olisiko kansalaistieteeseen osallistuminen mahdollista ilman mediavälineitä? Seuraavalla sivulla on listattu muutamia kansalaistiede-esimerkkejä Suomesta sekä ulkomailta.

Projektien esittely

Esitellä lopuksi löydetyt projektit niin, että pienryhmät voivat vertailla tuloksiaan keskenään. Mitkä projekteista ovat mielestänne kiinnostavimmat ja mahdollisesti toteuttamiskelpoiset? Voisitteko tehdä vastaavaan projektin omassa yhteisössänne? Mitä sen toteuttaminen vaatisi? Millaisia mediavälineitä tai osaamista projektiin osallistuminen edellyttää?

Lisätehtävä

Suunnitelkaa oma tutkimusprojekti, johon kaikki voivat osallistua. Vinkit tutkimusharjoituksen toteuttamiseen löydät tämän materiaalin seuraavasta toimintaideasta.

Lisätietoa ja luettavaa kansalaistieteestä:

- Kaleva: ”[Kansalaistiede nousee Suomessa ja maailmalla – innokkaat harrastajat edistävät tutkimusta](#)”
- Oulun ylioppilaslehti: ”[Kansalaistiede ratkoo ihmiskunnan ongelmia](#)”
- [Kansalaistieteen kymmenen periaatetta](#) (pdf)

Kansalaistiedeprojekteja Suomesta

- [Suomen Lajitietokeskus](#) kerää ja yhdistää suomalaisen lajitiedon yhtenäiseksi ja avoimeksi kokonaisuudeksi tutkimuksen ja opetuksen, hallinnon sekä suuren yleisön käyttöön. Valtakunnallisen havaintojen hallintajärjestelmän Vihkon avulla voit pitää kirjaa luontohavainnoistasi sekä osallistua seuranta- ja kansalaistiedehankkeisiin.
- [Sieniatlas](#)-kansalaistiedehanke kerää tietoa sienilajien levinneisyydestä, elinympäristövaatimuksista ja uhanalaisuudesta. Hanke haluaa edistää sieniharrastusta ja lajintuntemusta sekä innostaa kaikkia sienistä kiinnostuneita ilmoittamaan havaintonsa. Sieniatlaslomakkeen kautta ilmoitetut havainnot tallentuvat Suomen Lajitietokeskuksen tietojärjestelmään.
- Luonto-Liiton [Kevätseurannassa](#) tutkitaan kevään edistymistä keväisten eläin- ja kasvilajien avulla. Seurannan kohteena on yhteensä 41 vakiolajia ja vuosittain vaihtuvat teemalajit. Kevätseurannassa tarkkaillaan kahta asiaa: ensihavainnoja ja lajien runsastumista.

Esimerkkejä kansainvälisistä kansalaistiedeprojekteista

- [iNaturalist](#)-projektin avulla voi tallentaa ja jakaa havainnoita luonnosta ja omasta elinympäristöstä, eläimistä, kasveista ja hyönteisistä. Havainnot tallentuvat yhteiselle kartalle ja ne ovat myös tutkijoiden käytettävissä.
- NASAn ylläpitämän [Globe](#)-projektin avulla kerätään kuvia ja tietoa pilvistä. Kerättyä aineistoa käytetään vertaamaan ja parantamaan satelliittien avulla kerättyä tietoa. [Ohjeet projektissa käytetyn sovelluksen lataamiseen](#).
- [Galaxy Zoo](#) -projektissa luokitellaan avaruudesta löytyviä galakseja kuvien perusteella.
- [Lingscape](#)-projektissa kerätään havainnoja ja tutkitaan omasta elinympäristöstä löytyviä kirjaimia ja merkkejä.
- [Wildcam Darien](#) -kansalaistiedeprojektissa käydään läpi valokuva-aineistoa ja etsitään havainnoja jaguaareista Panaman viidakoista.

Kansalaistiedepalveluita

- [Scistarter](#)-palveluun on koottu kymmeniä kansalaistiedeprojekteja, joihin voi kuka tahansa osallistua. Projekteja voi hakea esimerkiksi aiheen tai osallistumistavan perusteella.
- [Zooniverse](#)-palvelu kokoaa yhteen kymmeniä kansalaistiedeprojekteja eri tieteenaloilta.

12. Tutkitaan itse!

Mitä kasveja tai eläimiä omasta elinympäristöstämme löytyy? Mikä on ihmisten lempiruoka? Kuinka paljon lapsista kirjoitetaan uutisia? Millainen maailma on ollut ennen syntymääni?

Tässä toimintaideassa tehdään valitsemastanne aiheesta tutkimusharjoitus. Toiminnan tavoitteena on edistää ymmärrystä tutkimuksen tekemisestä ja siihen kuuluvista osioista sekä kannustaa järjestelmälliseen ja tavoitteelliseen tutkimukselliseen toimintatapaan. Toimintaa voidaan hyvin soveltaa osallistujien ikä- ja osaamistason mukaan esimerkiksi tutkimuskohteiden ja menetelmien avulla.

Voitte tehdä tutkimuksen samasta teemasta yhteisesti tai toimintaa voi tehdä pienryhmissä. Tutkimus voi kohdistua esimerkiksi oman ympäristön tutkimiseen, ihmisten mielipiteiden ja näkemysten kartoittamiseen, median analysoimiseen.

Toiminta koostuu viidestä toisiinsa linkittyvästä osa-alueesta:

- 1) Tutkimusaiheen määrittelystä,
- 2) Tutkimusmenetelmän valinnasta,
- 3) Tutkimuksen toteuttamisesta ja dokumentoimisesta,
- 4) tutkimustulosten julkaisusta sekä
- 5) toiminnan yhteen vetävästä loppukeskustelusta.

Harjoitus voidaan toteuttaa laajempuna kokonaisuutena tai keskittyen soveltaen johonkin tiettyyn osioon, esimerkiksi havaintojen tekemiseen ja omaan ympäristöön tutustumiseen.

Nuorempien lasten kanssa voitte keskittyä havaintojen tekemiseen, niiden kuvailun harjoitteluun, havainnon tulkintaan sekä muille kertomiseen ja itseilmaisuun.

Mitä tutkitaan?

- Tutkimuksen aiheen ja kohteen voitte vapaasti ideoida ja valita.
- Tutkittavat aiheet voivat olla esimerkiksi oma elinympäristö, luonto, ihmiset, media tai historia. Tutkimuskohteina voivat olla esimerkiksi taideteokset ja kirjallisuus, haastattelut, puheet, tallenteet (äänitykset ja videot), valokuvat ja julisteet, uutiset ja mainokset tai musiikki.
- Kysymysten tulisi kohdistua tarkasti tutkittavaan asiaan. Liian laajoihin kysymyksiin ei välttämättä voida vastata. Tutkimuskysymyksiä tarkennettaessa rajaamista voidaan tehdä esimerkiksi taustatietoja etsimällä tai pohtimalla aiheeseen liittyen esimerkiksi kysymyssanoilla: Kuka, mitä, milloin, miten, miksi, missä?
- Yhtä laajaa tutkimuskohdetta voidaan lähestyä myös useamman ryhmän työssä eri näkökulmista. Jos ryhmää kiinnostaa vaikkapa YouTube-videopalvelu, yhden ryhmän tutkimuskysymyksenä voi olla esimerkiksi ”kuinka paljon YouTubea käytetään”, toisen taas ”miksi nuoret tykkäävät YouTubea”.

Tutkimustavat

- Tutkimus voi olla pitkäkestoinen pitkittäistutkimus tai lyhyempiaikainen poikittaistutkimus. Pitkittäistutkimuksen keston voitte itse valita, mutta suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon sitoutumisaika tutkimukseen.
- Tutkimusmenetelmiä voivat olla esimerkiksi haastattelut, kyselyt, testit, havainnointi ja dokumentointi. Voitte esimerkiksi laskea tutkittavat kohteet, kirjata ylös havainnot, kuvata tapahtunutta tai tiivistää tärkeimmät asiat esimerkiksi kuvallisesti tai asiasanoin. Voitte valokuvata ja tehdä muistiinpanoja.
- Tutkimusmenetelmää valittaessa on tärkeä miettiä, millaista tietoa milläkin menetelmällä voi saavuttaa.

Tutkimus ja dokumentointi

- Aloittakaa tutkimuksen tekeminen ja kerätkää tutkimusaineisto.
- Tutustukaa kerättyyn aineistoon omasta näkökulmastanne. Voitte esimerkiksi laskea tutkittavat kohteet, kirjata ylös havainnot, kuvata tapahtunutta tai tiivistää tärkeimmät asiat esimerkiksi kuvallisesti tai asiasanoin.
- Voitte dokumentoida tutkimuksen tekoa esimerkiksi valokuvin tai muistiinpanoin. Näin voi olla helpompi palata tutkimuksen teon vaiheisiin myös jälkikäteen.
- Voitte hakea tietoa aiheesta myös muista lähteistä.

Tutkimustulokset esille!

- Jotta tutkimuksista on hyötyä, on tärkeää, että tulokset saavat näkyvyyttä ja ihmiset kuulevat niistä. Tutkimustuloksia voidaan julkaista ja esittää monin eri tavoin.
- Pohtikaa missä tulokset julkaisette ja kenelle?
- Voitte hyödyntää esimerkiksi kirjoitettua tekstiä, ääntä, kuvaa videota. Voitte perustaa näyttelyn, tehdä kirjoitelmia, blogeja tai videoita. Tuloksia voi myös visualisoida piirroksiksi, julisteiksi tai infograafeiksi.
- Pohtikaa julkaisemisessa myös tiedon luotettavuutta. Mistä olette saaneet taustatiedon, jos sitä on käytetty? Voidaanko tutkimuksen tulosta yleistää vai kertooko se vain esimerkiksi oman koulunne oppilaiden mielipiteistä?

Lopuksi

- Pohtikaa lopuksi tutkimuksen toteuttamista mediakasvatuksen näkökulmasta. Missä kaikissa vaiheissa tarvittiin mediaa? Millainen tutkimuksesta olisi tullut, jos mediaa ei olisi ollut käytettävissä?
- Keskustelkaa myös tutkimuksen tekemisestä ja valitusta menetelmästä. Voitte tehdä myös vertaisarviointia ryhmien kesken niin, että ryhmät voivat pohtia eri tutkimustapojen hyviä tai huonoja puolia.
- Millaista tutkimuksen tekeminen oli? Mikä oli haastavaa, helppoa, mukavaa?

Lisätietoa ja luettavaa:

- Helsingin yliopisto: [”Alle kouluikäisten lasten tiedekasvatus alkaa havainnoista”](#)
- [”Elämyksiä kemiasta – Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen työvälineeksi”](#)
- Vartiainen, J. (2016) [Kehittämistutkimus: Pienten lasten tutkimuksellisen luonnontieteiden opiskelun edistäminen tiedekerho oppimisympäristössä](#). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Monilukutaitoa Opitaan Ilolla (MOI) -kehittämisohjelma. [Monilukutaito ja tiedekasvatus](#).

13. Tutkimusperustaisuus työelämässä

Tutkimustiedon löytäminen ja sen hyödyntäminen on tärkeää ammatillisessa kehittämisessä eri aloilla. Tiedonsaannin lisääntyessä mahdollisuudet tutkimusperustaisen toiminnan kehittämiseen kasvavat työelämässä.

Toimintaidea voidaan toteuttaa esimerkiksi ammatillisen opetuksen osana, vapaamuotoisessa toiminnassa, aikuiskoulutuksessa tai lukiossa. Tehtävän tavoitteena on havainnollistaa tutkimusperustaisuuden merkitystä ammatillisesti ja työelämässä sekä kehittää tiedonhakutaitoja ja mediatuottamisen osaamista.

Tutkimustieto työelämässä

Keskustelkaa aluksi luotettavan tiedon ja tutkimusperustaisuuden merkityksestä eri ammateissa tai oman opiskeltavan alan näkökulmasta. Kuinka tärkeää luotettavan tiedon merkitys on eri aloilla? Missä ammateissa näette tutkimusperustaisuuden erittäin tärkeänä? Pohtikaa myös esimerkkejä, miksi ja missä tilanteissa tutkitulla ja luotettavalla tiedolla on erittäin suuri merkitys. Mitä mahdollisia riskejä tai haittoja luotettavan tiedon huomiotta jättämisestä voisi olla?

Tutkimustiedon etsiminen ja analysointi

Jaa seuraavaksi osallistujat pienempiin ryhmiin ja anna tehtäväksi etsiä omalta tai itseä tulevaisuudessa kiinnostavalta alalta joko tutkimus tai tutkimuksesta kertova juttu. Tutkimuksista uutisoidaan esimerkiksi niin sanoma- ja aikakauslehdissä kuin eri alojen ammattilehdissäkin. Kun jutut on löydetty, analysoikaa juttujen pohjalta tutkimuksen oleelliset tiedot.

- Mitä aihetta tutkimus käsittelee ja mitä siinä on tutkittu?
- Kuka tutkimuksen on tehnyt?
- Mitkä ovat keskeisimmät tutkimustulokset?
- Miten tutkimuksesta on uutisoitu?
- Miten tutkimustulokset voivat hyödyttää alan toimintaa ja kuinka tuloksia voitaisiin mielestänne soveltaa?

Tiedon jakaminen eri tavoin

Tutkimuksista voidaan jakaa tietoa ja kertoa eri tavoin. Anna seuraavaksi ryhmille tehtäväksi suunnitella tutkimustulosten kääntäminen toiselle ”median kielelle”. Ajatuksena on siis jakaa ja välittää tutkimuksen keskeisimmät tiedot esimerkiksi kirjoittamalla, visuaalisesti, valokuvin, ääninauhoituksena tai videona. Voitte pohtia myös miten jakaisitte tutkimuksesta tietoa eri sosiaalisen median alustoilla?

Loppukeskustelu

Pohtikaa lopuksi tutkimustiedon saavutettavuutta ja sen hyödyntämisen merkitystä. Oliko tutkimustietoa hankala löytää? Mistä eri lähteistä tietoa on mielestänne helpoin löytää? Tutkimuksista voi välittää tietoa eri tavoin. Missä muodossa itse haluaisitte saada tietoa? Miksi työelämässä on mielestänne tärkeä huomioida tutkittua tietoa?

Luotettavan tiedon metsästäjät ja opetussuunnitelmat – materiaali suhteessa ohjaaviin asiakirjoihin

MATERIAALIN HYÖDYNTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Materiaalin avulla voidaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti edistää lasten **ajattelun ja oppimisen taitoja**. Näihin taitoihin sisältyy ja niitä edistää tehtävissä toteutettava tiedon hankinta, sen jäsentäminen sekä uuden tiedon tuottaminen. Tehtävien ja toimintamallien avulla voidaan tukea ja antaa tilaa lasten ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle. Lapsia kannustetaan ja ohjataan käyttämään heidän mielikuvitustaan ja luovuuttaan esimerkiksi kokeilla yhdessä ideoita ja tutkimalla maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä voidaan tukea materiaalin tehtävien avulla. Materiaalin avulla voidaan edistää myös **monilukutaidon** ja **tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen** kehittymistä. Luotettavan tiedon metsästäjät -materiaalissa hyödynnetään muodoltaan erilaisia tekstejä. Laaja tekstikäsitely luo pohjan monilukutaidolle myös varhaiskasvatuksessa. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Tekstejä voidaan monilukutaidon mukaisesti tulkita ja tuottaa esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Tehtävissä voidaan hyödyntää erilaisia tieto- ja viestintäteknologisia välineitä, esimerkiksi tabletteja, älypuhelimia, tietokoneita tai digikameroita, joiden avulla toimintaa voidaan esimerkiksi dokumentoida. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa.

MATERIAALIN HYÖDYNTÄMINEN ESIOPETUKSESSA

Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja omaksua uutta, jäsentää tietoa sekä ohjata omaa oppimista. Opetussuunnitelman mukaisesti **ajattelun ja oppimisen taidot** kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tämä luo pohjan Luotettavan tiedon metsästäjät -materiaalin tehtäville.

Esiopetuksen tehtävän mukaisesti materiaalin avulla voidaan rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa. Tutkimustehtävien avulla lapsille voidaan tarjota elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Materiaalin avulla lapsia voidaan kannustaa kokeilemaan ja ohjaamaan heitä kysymään ja kyseenalaistamaan. Esiopetuksen opetussuunnitelmassa määritellyn **monilukutaidon** mukaisesti materiaalin tehtävissä kannustetaan lapsia tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä ja laajan tekstikäsitelyn mukaisia tekstejä, jotka voidaan esittää kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa ja digitaalisessa muodossa. Tietoa voidaan monilukutaidon mukaisesti tuottaa ja esittää sanallisesti, kuvallisesti ja numeerisesti. Materiaalin avulla voidaan tukea lasten maailman avautumista, jäsentymistä sekä uusien merkitysten luomista. Hyödyntämällä erilaisia välineitä voidaan materiaalin tehtävien avulla edistää myös lasten **tieto- ja viestintäteknologista osaamista** (TVT). TVT-osaaminen on tärkeä kansalaistaito, jota tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa.

MATERIAALIN HYÖDYNTÄMINEN PERUSOPETUKSESSA

Materiaalin avulla voidaan toteuttaa useita opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita. Eri oppiaineiden, kuten äidinkielen, ympäristöopin ja biologian, maantiedon, historian, yhteiskuntaopin lisäksi materiaali tukee laaja-alaisen osaamisen kehittymistä muun muassa ajattelun taitojen, tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen sekä monilukutaidon osalta. **Ajattelun ja oppimisen taidot** luovat perustaa muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Ajattelun ja oppimisen näkökulmasta olennaista on, millä tavoin oppilaat oppivat tekemään havaintoja ja hakemaan, arvioimaan, muokkaamaan, tuottamaan sekä jakamaan tietoa ja ideoita. Tässä materiaalissa toiminta pohjautuu aktiivisesti yhdessä tekemiselle ja tutkivalle oppimiselle. Materiaalin avulla oppilaita voidaan ohjata huo-

maamaan eri tapoja, joilla tieto voi rakentua, esimerkiksi tietoisesti päätelemällä tai intuitiivisesti ja omaan kokemukseen perustuen. Tutkiva ja luova työskentelyote, yhdessä tekeminen sekä mahdollisuus syventymiseen ja keskittymiseen edistävät ajattelun ja oppimaan oppimisen kehittymistä. Opetussuunnitelman mukaisesti **tieto- ja viestintäteknologinen** (tvt) osaaminen on tärkeä kansalaistaito sekä itsessään että osana monilukutaitoa. Se on oppimisen kohde ja väline. Materiaalin avulla oppilaita voidaan opettaa hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedonhallinnassa sekä tutkivassa ja luovassa työskentelyssä. **Monilukutaidon** mukaisesti materiaalin tehtävissä hyödynnetään rikasta tekstiympäristöä erilaisissa oppimisympäristöissä ja käytetään, tulkitaan ja tuotetaan erimuotoisia tekstejä (sanallisia, kuvallisia, kirjoitettuja, painettuja, audiovisuaalisia ja digitaalisia). Materiaalin avulla voidaan harjoitella mediatekstien tulkitsemista, tuottamista ja arvottamista.

MATERIAALIN HYÖDYNTÄMINEN TOISELLA ASTEELLA

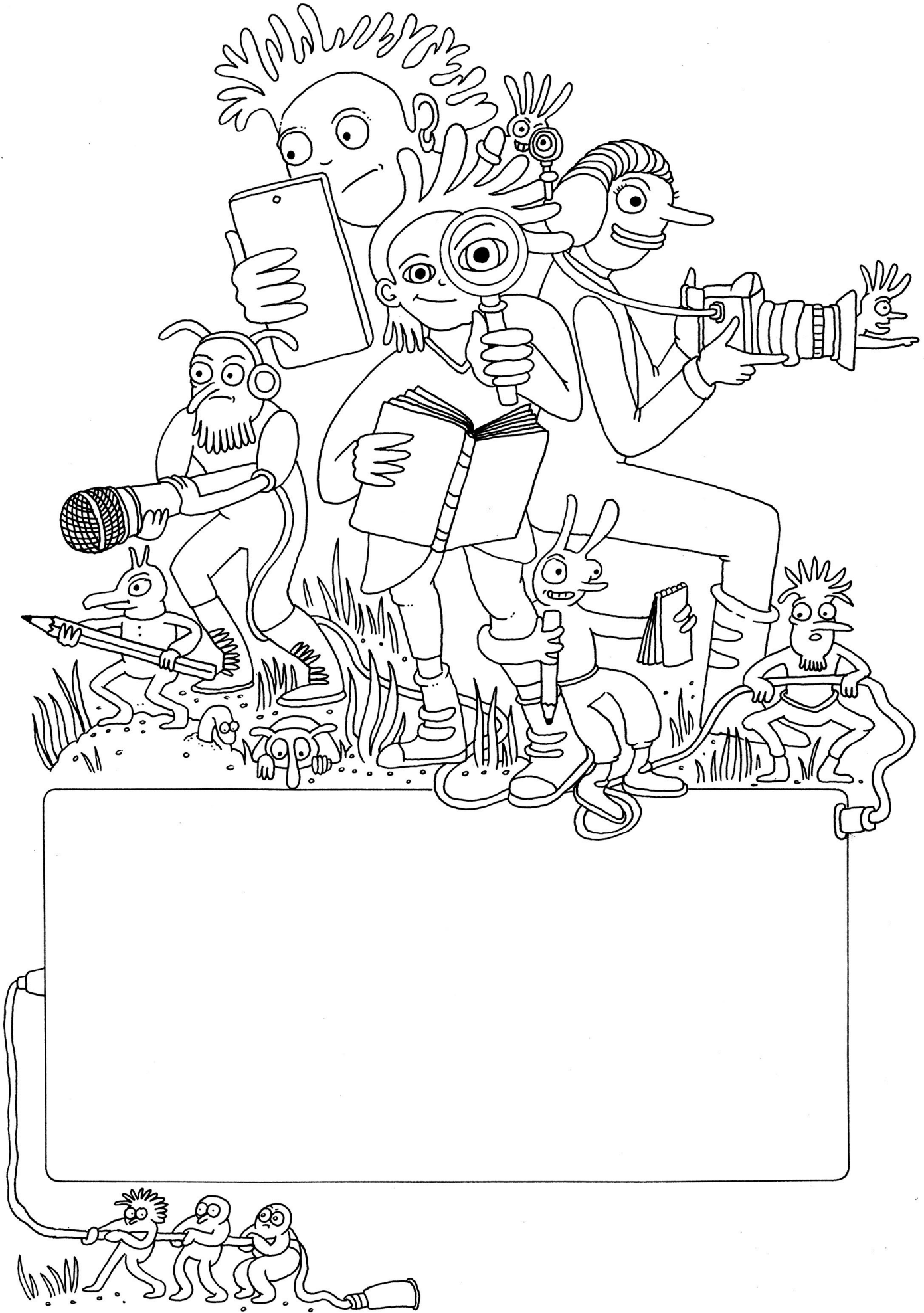
Lukio-opetuksessa materiaalia voidaan hyödyntää useissa eri oppiaineissa sekä eri aihekokonaisuuksiin liittyvien tavoitteiden edistämässä. **Hyvinvointi ja turvallisuus** -aihekokonaisuuden tavoitteena on luoda yleiskuva hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavista psyykkisistä, sosiaalisista, fyysisistä, yhteiskunnallisista ja kulttuurisista tekijöistä. Kriittinen ajattelu, medialukutaito ja työskentelyssä hyödynnettävä tutkiva ote opiskelussa auttaa kehittämään kykyä toimia oman ja toisten hyvinvoinnin puolesta omassa elämässä, lähiympäristössä sekä yhteiskunnassa laajemmin. Materiaaliin sisältyvien yhteistoiminnallisten ja keskusteluun pohjautuvien toimintamallien avulla voidaan edistää kykyä osata käsitellä ristiriitoja ja konflikteja rakentavasti. Linjassa lukion opetussuunnitelman perusteiden kanssa materiaalin avulla voidaan syventää **monilukutaito ja mediat** -aihekokonaisuuden mukaisesti opiskelijoiden ymmärrystä medioista sekä niiden keskeisestä asemasta ja merkityksestä ihmisenä kasvamiselle ja

kulttuurille. Aihekokonaisuuden mukaisesti materiaalin avulla voidaan kehittää erilaisten tekstien tulkinta-, tuottamis- ja arvottamisen taitoja. Materiaalissa hyödynnettävät tekstit voivat olla esimerkiksi sanallisia, kuvallisia, auditiivisia tai numeerisia. **Teknologia ja yhteiskunta** -aihekokonaisuuden mukaisesti materiaalin avulla voidaan kehittää opiskelijoiden ymmärrystä tieteen, taiteen ja teknologian kehityksen keskinäisestä vuorovaikutuksesta sekä rohkaista käyttää mahdollisuuksia, luovuutta ja ongelmanratkaisutaitoja käytännöllisiin ongelmiin. Tutkiva työskentelytavan avulla voidaan kehittää opiskelijoiden suhtautumista erehdyksiin luovaan prosessiin kuuluvana kokemuksena.

Ammatillisessa koulutuksessa materiaalia voidaan hyödyntää esimerkiksi edistämällä laaja-alaisesti eri aloilla tarvittavaa viestintä- ja vuorovaikutusosaamista sekä medialukutaitoa oppiaine- ja ammattitutkintokeskeisesti. Medialukutaitoon kuuluu olennaisesti laajan tekstikäsitelmän mukaisesti erilaisten mediatekstien tulkinta- ja tuottamistaidot. Työn kehittämisen ja tutkimusperustaisuuden näkökulmasta materiaalin avulla voidaan kehittää myös opiskelijoiden kykyä löytää oman alansa tietoa, arvioida sen luotettavuutta ja hyödynnettävyyttä sekä kehittää taitoja julkaista, jakaa ja tuottaa tietoa eri tavoin.

MATERIAALIN HYÖDYNTÄMINEN KIRJASTOISSA, NUORISOTYÖSSÄ JA MUSEOISSA

Osana kirjastojen työtä materiaali tukee muun muassa aktiivista kansalaisuutta sekä monipuolisten lukutaitojen kehittymistä. Lukutaitojen näkökulmasta materiaalin tarjoaa erilaisia näkökulmia tiedon hankintaan, sen saavutettavuuteen, vuorovaikutukseen ja itseilmaisuun. Nuorisotyössä materiaalin avulla voidaan tukea yhteiskunnallista ja kulttuurista osallisuutta sekä aktiivista kansalaisuutta. Osana museoiden työtä materiaalia voi hyödyntää esimerkiksi ihmisten ymmärryksen lisäämiseen kulttuurista sekä sitä koskevan tiedon saatavuutta.

Saana Wang, 2016,
Arjen kuvat -kokoelma
/ Suomen valokuvataiteen museo

Arjen kuvat -kokoelman kuvia on esillä Suomen valokuvataiteen museon kevään 2018 näyttelyssä **Tuntuuko tutulta? – Valokuvia suomalaisesta arjesta**, joka on auki 7.2.–20.5.2018. Näyttelyyn liittyvän, kuvaa syvällisemmin käsittelevän tehtävä-
materiaalin voi ladata osoitteesta valokuvataiteenmuseo.fi/tule-ja-koe/kouluille/tehtavamateriaalit.

Kalle Kultala, 1990, Jääkiekon SM-liiga, loppuottelu Tampereen Ilves – TPS
/ Suomen valokuvataiteen museo

Kuvaaja tuntematon, 1950,
Kulutusosuuskuntien
Keskusliiton kokoelma /
Suomen valokuvataiteen
museo

Alkuperäinen kuvateksti: "Osus-
toimintaviesti kaikista KKn jäsen-
osuusliikkeistä saapuu 120 pyörä-
ilijän tuomana 50-vuotisjuhlaan."
(Aaltonen, Esko, 1953. Kuluttajat
yhteistyössä. Kulutusosuuskuntien
Keskusliitto, Helsinki)

Arto Timonen, 2016, Arjen kuvat -kokoelma / Suomen valokuvataiteen museo

UN photo/Station Winter, 2012

UN Photo/Logan Abassi, 2010

